

Desetljeće *Napretka* (1999.—2009.)

Doprinos 150. obljetnici najstarijeg hrvatskog časopisa za pedagojsku teoriju i pedagošku praksu (1859.—2009.)

Prof. dr. Vladimir Strugar¹

Bjelovar

vladimir.strugar@bj.t-com.hr

UDK: 371.671.5

Prethodno priopćenje

Primljeno: 20. 9. 2009.

Sažetak

Napredak, časopis za pedagojsku teoriju i pedagošku praksu, jedan je od najstarijih časopisa u Hrvatskoj. Počeo je izlaziti 1859. kada su djelovali mnogi pedagoški klasici, a brojni pedagoški smjerovi i ideje snažno utjecali na razvoj škole. Autor u članku analizira neka bitna obilježja *Napretka* u proteklom desetljeću (2000.—2009.).

Rezultati istraživanja pokazuju da je u analiziranom razdoblju objavljeno 40 brojeva s ukupno 5.315 stranica, objavljeno je 609 članaka koje je napisalo 554 autora. Sadržaji su bili raspoređeni u 21 rubriku. Od ukupnog broja objavljenih članaka 357 članaka je razvrstano u neku od stručno-znanstvenih kategorija, a među njima je najviše bilo preglednih članaka (29,1%). Časopis je vodilo pet glavnih i odgovornih urednika i 25 članova uredništva.

Napredak je jedan od stožernih pedagoških časopisa u nas. Podaci ukazuju i na određene oscilacije u kvaliteti članaka te mogu biti korisni za daljnju uređivačku politiku.

¹ Doktor pedagojskih znanosti, izvanredni profesor (u miru) Sistematske pedagogije i Didaktike, vanjski suradnik Filozofskog fakulteta i Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Profesionalni interesi: pedagoške osobine učitelja, rad s darovitim učenicima i kultura škole. Objavio oko 300 bibliografskih jedinica.

Ključne riječi

Napredak, periodička publikacija, sto četrdeset godina, sto pedeset godina, urednici i uredništvo, tisak, financiranje, autori.

Uvodne napomene

Prigodom obilježavanja 140. obljetnice *Napretka* (1859.—1999.) objavljena je monografija pod nazivom *Doprinos pedagogiji i školskoj praksi: Sto četrdeset godina časopisa Napredak 1859.—1999.*²

Časopis je periodička publikacija namijenjena najčešće čitateljima određena profila i interesa. *Napredak* je prema tom određenju bio u vrijeme utemeljenja 1859. školski časopis “za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži”, a danas je “časopis za pedagojsku teoriju i praksu” (2009). Tijekom svoje povijesti, prema tome, bio je namijenjen učiteljima, pedagogiji i pedagogima, prosvjeti i školstvu.

Časopisi se pojavljuju u Europi u 17. st., a u 18. st. većina europskih država ima neki znanstveni ili književni časopis. U Hrvatskoj se općenito časopisi javljaju početkom 19. st.³, a znanstveni časopisi sredinom 19. st.⁴ kada je 1859. osnovan i *Napredak*, postajući tako “peti po redu stručni časopis u Hrvata” (Franković, 1959., str. 338) a najstariji i najutjecajniji pedagoški časopis. *Napredak* je bio poticaj za osnivanje časopisa u području odgoja i obrazovanja koji su bili namijenjeni različitim pitanjima. Prema jednoj klasifikaciji (Strugar, Vrgoč, 2001. str. 24—25) časopise možemo razvrstati prema predmetu:

- opća pedagoška pitanja, npr. *Školski prijatelj*, 1868., *Hrvatski učitelj*, 1877., *Zora*, 1884., *Nastavni vjesnik*, 1893., *Preporod*, 1905., *Školski vjesnik*, 1951., *Život i škola*, 1952. i dr.
- pedagoška praksa, npr. *Sv. Cecilija*, 1877., *Hrvatski sokol*, 1878., *Jezik*, 1952., *Radio u školi*, 1954., *Nastava povijesti*, 1967., *Metodički ogledi*, 1990. i dr.

² Vidjeti: V. Strugar, H. Vrgoč: *Doprinos pedagogiji i školskoj praksi: Sto četrdeset godina časopisa Napredak 1859.—1999.*, Hrvatski pedagoško-književni zbor, Zagreb, 2001.

³ Prvi časopis *Agramer Theater Journal* (Zagreb, 1815.), zatim od 1826. do 1912. izlazi časopis *Luna Agramer Zetschrift* (na njemačkom jeziku).

⁴ Prvi je pokrenuo Ivan Kukuljević Sakcinski pod nazivom *Arkiv za pověšnicu jugoslavensku*. Iste godine izlazi i prvi pravni časopis *Pravdonoša* u Zadru.

- predškolski i obiteljski odgoj i obrazovanje, primjerice *Prosvjeta*, 1872., *Prijatelji slijepih i gluhih*, 1893., *Na domaćem ognjištu*, 1900., *Roditelji i škola*, 1971., *Dijete—škola—obitelj*, 1995. i dr.
- stručno školstvo i specijalna pedagogija, npr. *Slijepčev prijatelj*, 1890., *Socijalna misao*, 1954., *Usmjereno obrazovanje*, 1975., *Reforma obrazovanja*, 1976. i dr.
- narodno prosvjeđivanje, obrazovanje odraslih i profesionalna orijentacija: npr. *Zbornik za pučku prosvjetu*, 1922., *Kulturni radnik*, 1948., *Obrazovanje i rad*, 1967., *Profesionalna orijentacija*, 1973., *Obrazovanje i zanimanje* i dr.
- izvanškolski odgoj i obrazovanje: npr. *Pisma odgajatelja*, 1953., *Naša djeca*, 1953. i dr.
- školska oprema, nastavna tehnika i inovacije: npr. *Škola i školska oprema*, 1953., *Radio i televizija u školi*, 1960.
- jezici nacionalnih manjina: npr. *Scuola nuova*, 1947.

Napredak se pojavljuje u vrijeme važnih pedagoških ideja zahvaljujući djelovanju plejadi pedagoških klasika, kao što su u svijetu bili: J. H. Pestalozzi (1746.—1827.), J. F. Herbart (1776.—1841.), A. Diesterweg (1790.—1866.), L. N. Tolstoj (1828.—1910.) i mnogi drugi. Na školstvo utječu nove pedagoške ideje, smjerovi kao što su pedagogija pragmatizam J. Deweya (1859.—1952.), pedagogija “radne škole” gdje se ističu G. Kerschensteiner (1854.—1932.), H. Gaudig (1860.—1923.), P. P. Blonski (1883.—1941.). Zanimanje je pobudila “aktivna škola” A. Ferrièrea (1878.—1961.), funkcionalna pedagogija E. Claparèdea (1873.—1940.), pedagogija “škole za život putem života” O. Decrolyja (1871.—1932.), zatim utemeljenje eksperimentalne pedagogije s predstavnicima E. Meumannom (1862.—1915.), A. Layom (1862.—1926.), Binetom (1857.—1911.).

U domaćim pedagoškim gibanjima važan su trag ostavili mnogi pedagozi toga vremena. Bili su to Ivan Filipović (1823.—1895.), Marija Fabković (1833.—1915.), Skender Fabković (1826.—1905.), Ljudevit Modec (1844.—1897.), Mijat Stojanović (1818.—1881.); Stjepan Basariček (1848.—1918.) i mnogi drugi.

Sasvim je razumljivo da su domaći i strani pedagoški klasici, ideje i školski/pedagoški smjerovi bili na razne načine zastupljeni u *Napretku*, utjecali na njegov sadržaj a time i razvoj školstva.

Napredak su utemeljili učitelji zagrebačke dječjačke “uzorne glavne učione” u Gornjem gradu, a to su bili Stjepan Novotny, Ferdo Mlinarić, Ferdo Vukasović i

Vjenceslav Mařík. “I zbilja im pođe za rukom, te su sretnoga dana, 1. listopada g. 1859., na radost naprednoga učiteljstva u svijet odaslali prvi broj *za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži*. To bijaše, isticalo se u prikazima nastanka časopisa, onda prvi i jedini pedagoško-didaktički list u našoj domovini. Ljepšega imena nijesu mu doista osnivači njegovi mogli dati, nego što su mu ga dali napisavši mu na čelo dično ime *Napredak*” (Klobučar, 1909., str. 8).

Prvi urednik i vlasnik časopisa bio je Stjepan Novotny (1833.—1867.), svećenik i vjeroučitelj.⁵ Međutim 1873., s XIV. godištem, kada su urednici bili Skender Fabković i Ljudevit Modec, časopis postaje glasilo Hrvatskoga pedagoško-književnog zbora u čijem je okrilju sve do danas (2009.) kada obilježavamo njegovu 150. obljetnicu.

1. Metodologija istraživanja

Predmet je ovoga članka časopis *Napredak* s ciljem da analizom obuhvatimo kvantitativnu i kvalitativnu stranu časopisa u posljednjem desetljeću njegova izlaženja (2000.—2009.).

Zadaci su istraživanja u značajno mjeri određeni zadacima prethodna istraživanja (Strugar, Vrgoč, 2001.), jer se nastoji istovrsne elemente časopisa komparirati i povezati s aktualnim podacima i tako dobiti što cjelovitiju analiza sto pedeset godina izlaženja časopisa.

Analizom ćemo obuhvatiti:

- a) podatke o godištu/volumenu izdanja, godini izdanja, broju objavljenih brojeva, broju stranica;
- b) podatke o broju članaka i autora članaka;
- c) podatke o rubrikama i stručno-znanstvenom razvrstavanju članaka;
- d) sadržajnu osobitost rubrika (prevladavajuće teme);
- e) podatke o urednicima i članovima uredništva;
- f) ostali podaci i osobitosti: lektura, korektura, tisak, naklada, godišnja pretplata i financiranje.

S obzirom na specifičnost predmeta istraživanja primijenjen je postupak rada na dokumentaciji odnosno pedagoškoj literaturi (Mužić, 1973., str. 184), a kao

⁵ Stjepan Novotny napisao je prvi pedagoški udžbenik *Gojtba i obća učba*, 1867. Udžbenik je pisan na hrvatskome jeziku i zamijenio je dotadašnje prijevode mađarskih udžbenika tiskanih u Budimu.

instrument istraživanja primijenjen je evidencijski list. Najčešće je primijenjen statistički postupak izračunavanja postotka radi usporedbe pojedinih podataka iz dvaju proučavanih razdoblja.

2. Rezultati istraživanja i njihova interpretacija

2.1. Objavljeni brojevi časopisa i ukupan broj stranica

Prvim smo zadatkom željeli utvrditi podatke o broju tiskanih brojeva i objavljenih stranica. Aktualnim podacima (2000.—2009.) dodajemo podatke o časopisu u 140 godina (1859.—1999.).

Tablica 1.
Podaci o broju objavljenih brojeva i stranica

Godište	Godina	Tiskani brojevi	Ukupno stranica
I – OZL (140)	1859. 1899.	3.555	68.701
141.	2000.	4	515
142.	2001.	4	344
143.	2002.	4	492
144.	2003.	4	343
145.	2004.	4	515
146.	2005.	4	344
147.	2006.	4	363
148.	2007.	4	632
149.	2008.	4	518
150.	2009.	4 ²	307
Ukupno 2000–2009.	–	40	3381
Skupno 1859–2009.	–	3.595	74.086

Napredak je u ovom razdoblju nastavio izlaziti četiri puta godišnje, pa je ukupno objavljeno 40 brojeva na ukupno 5.385 stranica odnosno ukupno 74.086 stranica (1859.—2009.), što je prosječno gotovo 500 stranica godišnje. Podaci pokazuju da su bile razlike u broju objavljenih stranica u pojedinoj godini, primjerice 1871./72. objavljena su 24 broja na svega 192 stranice, a godine 1903. objavljena su 52 broja na ukupno 842 stranice, što je i najviše stranica u povijesti časopisa.

Tablica 2.
Podaci o broju članaka i autora

Godina	Broj članaka	Broj autora
1859-1999	13.913 ⁶	2.055
2000.	77	52
2001.	73	53
2002.	67	58
2003.	62	63
2004.	73	64
2005.	73	64
2006.	60	63
2007.	55	61
2008.	57	41
2009.	34	38
Ukupno 2000-2009.	608	555
5+ ukupno 1859-2009.	13.521	2.611

2.2. Ukupan broj članaka i autora

Drugi se zadatak istraživanja odnosi na utvrđivanje podataka o broju objavljenih članka i njihovih autora (Tablica 2.).

U razdoblju od 2000. do 2009. objavljeno je 608 članaka ili ukupno 13.521 članak u sto pedeset godina, što je prosječno 90 članaka godišnje. Gledajući u cjelini, prema podacima, možemo zaključiti da je bilo odstupanja od prosjeka u pojedinim godinama. Tako je na početku posljednjeg desetljeća dakle 2000. objavljeno 77 članaka a 2009. objavljena su 34 članka.

U analiziranom je desetljeću članke potpisalo 555 autora. Mnogi su autori u tom razdoblju objavili više članaka. Ako primijenimo kriterij pet i više objavljenih članaka, moramo spomenuti sljedeće autore: Ante Bežen, Vladimir Ante Bikić, Mijo Cindrić, Vladimir Findak, Velimir Karabuva, Milan Matijević, Emerik Munjiza, Vladimir Mužić, Marko Palekčić, Anđelka Peko, Valentin Puževski, Jasna Relja, Stjepan Staničić, Vladimir Strugar, Hrvoje Vrgoč, Ante Vukasović i Nikola Vuković.

Međutim, prema kriteriju prvog objavljivanja članka spominju se imena 361 autora odnosno 2.416 u sto pedeset godina izlazenja časopisa.⁶

⁶ U razdoblju 1859.—1999. prema kriteriju prvog objavljivanja članka bilo je 2.055 autora (vidjeti: H. Vrgoč, V. Strugar, 2001., str. 173).

Napredak je prema tome okupio respektabilan broj suradnika prije svega iz područja odgoja i obrazovanja, ali su članke objavljivali i autori koji su pripadali drugim znanostima s kojima pedagogija surađuje. Članke su objavljivali autori koji su stekli znanstvene stupnjeve, stručni suradnici, najviše pedagozi ali i učitelji praktičari koji su željeli podijeliti svoja praktična iskustva i jačati *dobru praksu*. Budućnost časopisa razumljivo upravo ovisi o suradnicima.

Tablica 3.
Podaci o broju autora u pojedinim člancima

Godina	Dva autora	Tri autora	Četiri autora	Ukupno članci u suautorstvu
2000.	2	3	-	5
2001.	6	1	-	7
2002.	9	1	-	10
2003.	10	3	-	13
2004.	11	-	1	12
2005.	10	2	-	12
2006.	7	2	-	9
2007.	6	4	-	10
2008.	8	2	-	10
2009.	4	-	-	4
Ukupno	73	18	1	92

Prema podacima istraživanja ukupno su objavljena 92 članka ili 15,1% u suautorstvu, i to: dva su autora objavila 73 članka, tri je autora napisalo 18 članaka i jedan je članak napisalo 3 autora.

2.3. Unutrašnje ustrojstvo: rubrike i razvrstavanje članaka

Tim smo zadatkom željeli prikupiti podatke o ustrojnim rubrikama i broju objavljenih članaka u njima. Posebno se utvrđuje postotak udjela pojedinih rubrika u njihovu ukupnom broju, što može omogućiti zaključke o interesu autora za pojedina pitanja ili probleme odgoja i obrazovanja.

Tablica 4.

Podaci o rubrikama i postotku udjela članaka u pojedinim rubrikama

Godina	Naziv rubrike	Broj članaka	Postotak %
1999.-1999.		12.168	
2000.-2009.	Teorijska istoga	38	0,3
	Iskustveni članci	25	4,3
	Studije	9	1,5
	Pedagogija i metodika	41	6,7
	Školski sustav/odgojno-obrazovni sustav	2	0,3
	Prosvjetna i društvena nastava	4	0,6
	Iz povijesti školstva i pedagogije	9	1,5
	Članci	178	29,3
	Iz pedagoške odgojno-obrazovne prakse	27	4,6
	Iz stručnog života	1	0,1
	Prikazi/ocjene	87	14,3
	Prigode	2	0,3
	Prosvjetni i znanstveni život	66	10,8
	U spomen	19	3,1
	Obilježnice	14	2,3
	Vijesti	9	1,5
	Stručna znanstveni skupovi	1	0,1
	Iz Hrvatskog pedagoško-književnog zborna	46	6,8
	Sadržaji pojedinih godina	16	2,6
	Glavovite prošlosti	2	0,3
	Osobnosti i životopisi	26	4,3
Ukupno 1999.-2009.		603	100,0
Sveukupno 1999.-2009.		12.168	

Podaci pokazuju različit broj članaka u 21 rubrici, što je rezultat interesa autora za pojedina pedagoška pitanja i probleme. Ukupno u sto pedeset godina sadržaji su razvrstavani u 93 rubrike. Najviše je članaka objavljeno u zbirnoj rubrici Članci u kojoj su uglavnom članci koji se razvrstavaju, a rubrika se pod tim nazivom javlja 2004. U njoj je objavljeno ukupno 178 članaka ili 29,3%, slijedi rubrika Prikazi/ocjene u kojoj je objavljeno 87 članaka ili 14,3%, u rubrici Prosvjetni i znanstveni život 66 članaka ili 10,8%, u rubrici Pedagogija i metodika objavljen je 41 članak ili 6,7% itd.

Ilustracije pojedinih tekstova također su bile zastupljene, primjerice u rubrici Prikazi/ocjene, U spomen, Prosvjetni i znanstveni život, Iz Hrvatskog pedagoško-književnog zborna, Prigode.

2.4. Članci prema znanstvenoj kategorizaciji

Sljedećim, četvrtim zadatkom istraživanja utvrđen je broj članaka koji su razvrstani prema pozitivnim mišljenjima recenzenata i uputama *Napretka*. Utvr-

đu se i postotak udjela kategoriziranih članaka u odnosu na ukupan broj objavljenih članaka pojedine godine, kao i postotak svake vrste članka u ukupnom broju kategoriziranih članaka (N = 357).

Tablica 5.
Članci prema znanstvenom razvrstavanju⁷

Godina	Izvorni znanstveni članci	Pregledni članci	Prilogeći priopćavaju	Uznapredne sa znanstvenog stupa	Štampa članci	Ukupno znanstveni članci	Ukupno objavljeni članci	Postotak
2000	11	13	8	-	8	40	77	51,2
2001	19	18	2	2	8	49	78	53,8
2002	6	13	6	3	11	38	67	43,7
2003	9	8	6	4	8	35	62	48,7
2004	5	8	11	1	13	38	72	53,2
2005	5	13	3	2	13	40	72	51,2
2006	14	4	7	-	11	36	60	60,0
2007	14	12	2	-	7	35	58	60,0
2008	8	8	10	1	6	33	51	88,2
2009	10	8	3	-	2	23	34	73,9
Ukupno	95	104	62	15	64	338	635	58,8
Postotak	28,6	29,1	17,1	3,9	20,7	-	-	100,0

Prema podacima može se zaključiti da je različit postotak razvrstanih članaka u pojedinim godinama odnosno da se razvrstavalo 58,8% od ukupnog broja objavljenih članaka. Među razvrstanim člancima dominiraju pregledni članci. Objavljena su 104 pregledna članka ili 29,1%. U člancima su problemi ili teme o odgoju i obrazovanju razmatrani u širem kontekstu, dakle kao pojedine teorije i spoznaje o problemu ili temi odnosno kao opis na temelju korištenja opsežne i relevantne literature pri čemu su autori bili, više ili manje, kritički, poticajni i inovativni.

Objavljeno je zatim 95 ili 26,6% izvornih znanstvenih članaka. Riječ je o člancima koji su davali nove originalne spoznaje odnosno rezultate prema mišljenju dvaju recenzenata.

⁷ Članci se razvrstavaju od 1982.

*Abstracts*⁸, *Social Services Abstracts*, *Worldwide Political Science Abstracts*, *Linguistics & Language Behavior Abstracts*.

2.5. Teme koje su bile najčešće predmetom objavljenih članaka

Svaka analiza časopisa teži obuhvatiti i kvalitetu članaka i teme o kojima su autori najčešće pisali. Da bismo barem djelomice zadovoljili tim zahtjevima (što traži veći prostor) utvrdili smo broj ključnih riječi po godinama i izdvojili one ključne riječi koje se najčešće pojavljuju. Bio je to peti zadatak istraživanja (Tablica 6.).

U analiziranom razdoblju (2000.—2009.) autori su definirali 1.642 ključne riječi. Izdvajanjem ključnih riječi koje su gramatički element definiranja sadržaja nekog članka utvrđuje se dvoje: interes autora za pojedina odgojna i obrazovna pitanja i problemi te trendovi u pedagojskoj teoriji i pedagoškoj praksi.

Tijekom proteklih deset godina autori su najčešće pisali članke u kojima je dominirao pojam *kultura* s više određenja, primjerice kulturni identitet, kulturna pedagogija, kultura znanja. Proučavanje nastavnog plana i programa povezivano je s pojmom *kurikulum*, što upućuje na interes autora za aktualne i akutne probleme hrvatskoga školstva.

U skupinu aktualnih pitanja kojima su se autori bavili je i multikulturalizam i interkulturalizam, što znači da su autori željeli ukazati na značenje i važnost tih pojmova u životu svakog pojedinca, ali i svijetu u kojem živimo.

Pojmovima *odgoj* i *obrazovanje* bavili su se mnogi autori. Raspravljali su primjerice o odgoju u školi, odgoju u slobodnom vremenu, povezanosti odgoja i socijalizacije, odgojnoj ulozi rada, krizi odgoja (morala) i dr. Obrazovanje se razmatra u kontekstu očuvanja okoliša, slobodnog vremena, ljudskih prava, napredovanja učitelja i stručnih suradnika itd.

Učitelj je također uvijek privlačna i aktualna tema i njoj su bili posvećeni posebni tematski brojevi *Napretka*. Autori su proučavali izobrazbu učitelja, djelatnost, kompetencije te učiteljev profesionalni i društveni položaj.

⁸ *Sociological Abstracts* je međunarodno priznati izvor literature koji prati više od 1.700 časopisa iz cijeloga svijeta. Pregledi literature dostupni su od 1963.

2.6. Glavni i odgovorni urednici i članovi uredništva

Šestim smo zadatkom željeli prikazati popis osoba koje su, u pojedinom razdoblju, bile u važnoj ulozi odgovornog i glavnog urednika, ali i onih koje su bile članovi uredništva *Napretka*. Njihov smo rad prikazali podacima o uređivanju pojedinih brojeva odnosno godišta.

Glavni i odgovorni urednici časopisa bili su:

1. Prof. dr. sc. Vlatko Previšić, Zagreb (od 1. broja 2000. do 1. broja 2002.)⁹
2. Prof. dr. sc. Dubravka Maleš, Zagreb (od 2. broja 2002. do 1. broja 2005.)
3. Mr. sc. Vesna Bilić, Zagreb (u 3. broju 2006.)¹⁰
4. Prof. dr. sc. Josip Markovac, Zagreb (od 4. broja 2006. do 4. broja 2007.)
5. Prof. dr. sc. Dubravka Miljković, Zagreb (od 1. broja 2008. do danas).

Napredak je od utemeljenja 1859. do 1999. imao ukupno 28 glavnih i odgovornih urednika, a u posljednjem desetljeću pet, što znači da ga je vodilo ukupno 33 glavnih i odgovornih urednika u proteklih sto i pedeset godina.

Funkciju glavnog i odgovornog urednika najduže je obavljao Ljudevit Modec: 16 godina (1874.—1890.), zatim Vladimir Poljak 14 godina (1960.—1974.), Stjepan Basariček 13 godina (1896.—1909.) itd.

Članovi uredništva bili su:

1. Ante Vladimir Bikić, Zagreb (1/2000.—1/2002)
2. Prof. dr. sc. Barica Marentić-Požarnik, Ljubljana (1/2000.—4/2009.)
3. Prof. dr. sc. Antun Mijatović, Zagreb (1/2000.—1/2002.)
4. Prof. dr. sc. Arjana Miljak, Zagreb (1/2000.—1/2002.)
5. Prof. dr. sc. Vlatko Previšić, Zagreb (1/2000.—1/2002.)
6. Prof. dr. sc. Maximillian Reichard, New Orleans (1/2000.—4/2008.)
7. Prof. dr. sc. Hrvoje Vrgoč, Zagreb (1/2000.—3/2008.)
8. Prof. dr. sc. Dubravka Maleš, Zagreb (2/2002.—1/2005.)
9. Prof. dr. sc. Milan Matijević, Zagreb (2/2002.—1/2005.)
10. Doc. Dr. sc. Stjepan Staničić, Rijeka (2/2002.—1/2009.)
11. Prof. dr. sc. Vladimir Strugar, Bjelovar (2/2002.—2/2006.)
12. Prof. dr. sc. Claudio Desinan, Trst (1/2003.—4/2008.)
13. Prof. dr. sc. Hašim Miminović, Sarajevo (1/2003.—4/2008.)

⁹ Prof. dr. sc. Vlatko Previšić nastavio je obavljati dužnost glavnog i odgovornog urednika jer je u toj funkciji bio od 2. broja 1998. kada je naslijedio prof. dr. sc. Vladimira Jurića.

¹⁰ Časopis nema glavnog i odgovornog urednika od 2. broja 2005. do 2. broja 2006.

14. Prof. dr. sc. Vladimir Wakounig, Celovec (1/2003.—4/2008.)
15. Prof. dr. sc. Mijo Cindrić, Zagreb (3/2005.—2/2006.)
16. Prof. dr. sc. Neven Hrvatić, Zagreb (3/2005.—2/2006.)
17. Mr. sc. Vesna Bilić, Zagreb (3/2006.—1/2007.)
18. Mr. sc. Željko Jakopović, Zagreb (3/2006.—4/2009.)
19. Prof. dr. sc. Josip Markovac, Zagreb (4/2006.—4/2009.)
20. Prof. dr. sc. Dubravka Miljković, Zagreb (3/2006.—4/2009.)
21. Prof. dr. sc. Metod Resman, Ljubljana (3/2006.—4/2008.)
22. Prof. dr. sc. Marta Fulop, Budimpešta (1/2009.—4/2009.)
23. Prof. dr. sc. Majda Rijavec, Zagreb (1/2009.—4/2009.)
24. Dr. sc. Nevio Šetić, Zagreb (1/2009.—4/2009.)
25. Prof. dr. sc. Irena Vodopija, Osijek (1/2009.—4/2009.)

Članovi uredništva mijenjali su se s promjenom glavnog i odgovornog urednika časopisa. U uredništvu su bili većinom domaći stručni i znanstveni djelatnici ponajviše iz Zagreba, ali i drugih gradova (Rijeka, Bjelovar, Osijek). U radu uredništva bilo je i sedam članova iz inozemstva, a među njima najduže su radili Barica Marentič-Požarnik (Ljubljana, 2000.—2009.) i Maximillian Reichard (New Orelans, 2000.—2008.).

2.7. Stručna i financijska potpora časopisu

Urednici i članovi uredništva brinu o kvaliteti, redovitom izlaženju časopisa, recenziranju članaka prema uputama, pretplati i financiranju. Da bi se sve to ostvarilo časopis ovisi i o potpori i stručnom radu i drugih pojedinih stručnjaka ili skupine stručnjaka (ustanova). U sedmom, posljednjem zadatku istraživanja daju se sažete osnovne informacije o opsegu stručne i financijske potpore časopisu a što se odnosi na poslove lektoriranja, korekture, prijevoda sažetaka, tiska, nakladu i financiranje časopisa.

Sve brojeve *Napretka* (1/2000.—4/2009.) lektorirala je Ljerka Koren, a korekturu obavio Juraj Vlašić.

Sažetke na engleski jezik prevodili su: mr. sc. Zlata Pavić (1/2000.—3/2000.) samostalno, zatim s njom Riječ d.o.o (4/2000.) kada društvo samostalno prevodi do 3. broja 2001. da bi potom društvo Davies d.o.o. prevodilo sve proteklo vrijeme, do kraja 2009.

Od 1. broja 2000. do 4. broja 2001. sažeci su se prevodili i na njemački jezik, što je činio Theo Tabaka.

Napredak je kompjutorski pripremalo više izvršitelja: Genesis samostalno (1/2000.—2/2006.), zatim ZiB Mladost i Genesis (2/2006.—2/2006.). Od 3. broja

2006. objedinjeni su poslovi kompjutorske pripreme i tiska kada to preuzimaju zajednički ZiB i Genesis (3—4/2006.), Profil i Genesis (1/2007.—4/2007.), Profil i Uspjeh (1—4/2008.) te Profil i Studio Moderna (1/2009.—4/2009.). Prije objedinjavanja tih dviju vrsta posla časopis je tiskao ZiB Mladost (1/2000.—2/2006.).

Napredak je tiskan u nakladi 2.000 primjeraka (1/2000.—1/2004.), a zatim je naklada smanjena pa je tiskano 1.800 primjeraka (2/2004. i nadalje).

Časopis je financiran iz nekoliko novčanih izvora. Bili su to Ministarstvo prosvjete i športa, Ministarstvo znanosti i tehnologije (1/2000.) i Gradski ured za obrazovanje i šport (Zagreb) (2/2000.—1/2004.) a potom Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa i Gradski ured za obrazovanje i šport (Zagreb) (2/2004.—4/2006.) da bi se od 1. broja 2007. pridružila nakladnička kuća Profil, jer se u 4. broju 2006. utemeljuje rubrika u kojoj se predstavljaju izdanja toga nakladnika.

Završne misli

Napredak je u sto pedeset godina kontinuiranog izlaženja obilježio hrvatsku pedagošku literaturu. Izlazio je u nekoliko društveno-političkih sustava koji su, više ili manje, utjecali na njegovo objavljivanje, organizaciju i strukturu. Zadaća je časopisa, pisalo je u prvom broju 1859., “da se učiteljem, odgojiteljem i svim prijateljem mladeži preko vrstnih pedagoških članakah svake struke pruži sredstvo i predoči način, čim i kako bi valjalo obraditi rahlu zemljicu djetinja srca, da bude i dobar kršćanin i vredan građanin, te tako dvojaku cjel društva čovječjega — blagostanje duševno i tjelesno promakne, pospješi i uglavi” (prema: Franković, 1959., str. 341). Mnoge i različite okolnosti utjecale su na načine realizacije osnovne zamisli. Sažeto ćemo opisati kvalitativnu stranu realizacije osnovne zamisli časopisa u četiri razdoblja.

Od njegova utemeljenja do početka Drugog svjetskog rata uočljiva su dva smjera: praktični, osnovan na “pedagoškom psihologizmu i biologizmu” i teorijski, utemeljen na “idealističkim sistemima pretežno njemačkih filozofa i pedagoga (W. Dilthey, E. Spranger, T. Litt i drugi)”. “Opaža se i utjecaj francuske, češke i američke pedagogije, ali je bio znatno slabiji od njemačkoga. U to vrijeme opaža se veća aktivnost i na području primjene testova i statistike u psihologiji i pedagogiji” (Franković, 1959., str. 354).

Unutar tog razdoblja utvrđena je 1908. njegova orijentacija na Herbartovu pedagogiju. “Prema tomu Herbartova pedagogija čini centar svih nastojanja, svega rada, što će ga ‘Napredak’ dalje donositi” (Tunkl, 1929., str. 82). Međutim, Herbartov je utjecaj s vremenom slabio. Budući da je programska orijentacija

donijeta početkom 20. stoljeća, briga o djetetu “obilježava rad ove revije” (Tunkl, 1929., str. 83). Ističe se da dijete “valja osloboditi” a to znači prije svega upoznati njegovo “tjelesno i duševno stanje”, zatim odgajati i obrazovati njegovo srce i maštu, moralno i intelektualno ali i “seksualno uzgajanje” (Tunkl, 1929., str. 84).

Od 1946. do 1990. časopis djeluje pod nazivom *Pedagoški rad*. Kao “časopis za pedagoška i kulturno-prosvjetna pitanja” težio je zadržati izvornu zadaću, ali dakako da se usklađivao s novim društvenim i političkim prilikama i tendencijama.

Autori su u tom razdoblju od pedeset godina najčešće pisali o temeljnim pitanjima pedagoške teorije i pedagoške prakse (pedagogija kao znanost, cilj i zadaci odgoja, područja, oblici i sadržaji odgoja, obrazovanje u svjetlu znanstveno-tehničke revolucije, metodologija pedagogije i dr.). Objavljeno je mnogo članaka o povijesti pedagogije i školstva. Autori su pokazali veliko zanimanje za pitanja didaktike (metodološka pitanja, didaktička načela, proces učenja, uspjeh i neuspjeh učenika, nastavne strategije, programirana nastava, egzemplarna nastava, inovacije u nastavi, udžbenici i dr.) i metodikâ (opća metodička pitanja u nastavi hrvatskoga jezika u osnovnoj i srednjoj školi, prirodne znanosti, odgojno-obrazovna područja i dr.). Značajna je pozornost posvećena sustavu, organizaciji i reformi odgoja i obrazovanja pri čemu se profiliralo pet skupina tema: razvoj i usavršavanje odgojno-obrazovnog sustava, stanje i reforme školstva, samoupravna i stručna tijela u školi, društvena, javna i kulturna djelatnost škole i prosvjetno-pedagoška služba. U tom je razdoblju uočljiv značajan interes autora za školstvo u svijetu, a strani autori su objavili više članaka u časopisu (modifikacija inteligencije, povijest pedagoških istraživanja, reforma u SAD i Francuskoj, nove obrazovne tehnologije, medijska pedagogija, komparativna pedagogija i dr.).

U tom je razdoblju (1981.) časopis nagrađen državnom Nagradom “Ivan Filipović” za “unapređivanje pedagoške teorije i prakse”.

Treće razdoblje od 1991. do 1999. obilježava povratak naziva *Napredak* i određenje da je “časopis za pedagošku teoriju i praksu”. Otvorene su nove mogućnosti za promišljanje odgoja i obrazovanja s gledišta pluralizma, demokratizacije i tržišne orijentacije. Porastao je interes za pedagoška istraživanja (utjecaj obitelji na kognitivno funkcioniranje djece, odnos škole i slobodnog vremena djece migranata, kvalitativne paradigme evaluacije, organizacija učenja u školi, stavovi darovitih učenika, eksperimentalna primjena kompjutorskih programa, smisao za humor učenika osnovnih i stručnih škola, cjelodnevni boravak učenika, konstruktivistička paradigma u odgoju i obrazovanju i dr.). Autori pišu o pedagoškim i metodičkim temama, temama iz povijesti školstva i pedagogije, a velik broj

autora objavljuje svoja praktična iskustva. Časopis prati stanje i razvoj školstva i obrazovanja u stranim državama kao i nastojanja u reformi odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj. Uočavajući aktualnost mnogih tema, javlja se rubrika *Tema broja* koja je omogućila cjelovitije uvide u određene pedagoške spoznaje (učitelj, odgoj u duhu demokratske preobrazbe društva, reorganizacija školskog sustava i dr.). Časopis se u tom razdoblju formirao kao primarni znanstveni časopis.

Desetljeće od 2000. do 2009. je četvrto razdoblje kojim se zaokružuje sto pedeset godina izlaza časopisa. Na temelju učestalijih ključnih riječi ukazali smo na teme kojima su se autori bavili. Analizirajući u cjelini ključne riječi pa i rubrike možemo uočiti dvije tendencije. Prva je da su u središtu autorovih interesa bili temeljni pedagoški pojmovi kao što su odgoj, obrazovanje, učitelj, znanje, nastavni plan i program, ali su ih zaokupljale, u širem pedagoškom kontekstu, i aktualne teme kao što su nasilje, prevencija ovisnosti, kvaliteta rada i življenja, profesionalni razvoj učenika i kompetencije učitelja, demokratizacija školstva. Druga je tendencija da su gotovo zanemarene teme iz pedagoških disciplina kao što su povijesti pedagogije i školstva, didaktika, metodika općenito i metodike pojedinih nastavnih predmeta posebno (vidjeti Tablicu 3). Radi usporedbe spomenimo podatak da su teme iz metodike u razdoblju od 1859. do 1909. bile zastupljene s 18,1% u ukupnom broju objavljenih članaka (Strugar, Vrgoč, 2001., str. 37) ili didaktika i metodika s 24,14% u razdoblju od 1946. do 1990. (Strugar, Vrgoč, 2001., str. 62). Nedostatno su zastupljeni članci o svjetskim iskustvima u odgoju i obrazovanju te školskom pluralizmu (privatne i alternativne škole) i pluralizmu u školi (različite koncepcije škole, ideje i strategije). Osim toga, smanjuje se broj ukupno objavljenih članaka od 2006. do 2009., što može biti pokazatelj svojevrstih poteškoća.

U sažetku o rezultatima časopisa u sto četrdeset godina konstatirano je: “Možemo zamijetiti da u časopisu nije bilo stručnih i znanstvenih rasprava i polemika te prikaza rezultata fundamentalnih istraživanja, što je nužan preduvjet za uspješan razvitak naše pedagojske teorije i pedagoške prakse” (Strugar, Vrgoč, 2001., str. 132). Ta spoznaja može se primijeniti i na posljednje desetljeće i tako biti jedna od važnih sljedećih orijentacija. Tomu valja dodati još jednu preporuku. Da bismo predstavili svijetu fond vlastitog stvorenog znanja bilo bi korisno tiskati jedan broj (peti broj) godišnje, kao izbor članaka, na nekom od stranih jezika.

Literatura

- Batinić, Š. (1999). Pregled hrvatske pedagoške periodike od početka do danas. *Napredak*, CXL., br. 3, str. 286—299.
- Bezić, K. (1981). 35. godišnjica “Pedagoškog rada”. *Pedagoški rad*, CXXII., broj 9—10, str. 417-420.
- Čajkovac, S. (1939). Osamdeset godina “Napretka”. *Napredak*, LXXX., br. 10, str. 433—434.
- Dvorniković, Lj. (1909). K pedesetgodišnjici “Napretka”. *Napredak*, L., br. 8, str. 289—296.
- Franković, D. (1971). Stogodišnjica “Napretka” — prvog pedagoškog časopisa u Hrvatskoj. *Pedagoški rad*, CXII., br. 9—10, str. 337—358.
- Klobučar, J. (1909). *Napredak 1859.—1909.: Povijest i sadržaj prvih pedeset njegovih godina*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Koletić, M. (1976). Trideseta godišnjica “Pedagoškog rada”. *Pedagoški rad*, CXVII., br. 9—10, str. 453—458.
- Matijević, M., Mužić, V., M. Jokić (2003). *Istraživati i objavljivati*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Mužić, V. (1973). *Metodologija pedagoških istraživanja*. Sarajevo: Zavod za izdavanje udžbenika.
- Paravina, E. (1976). *Bibliografija 30 godišta časopisa “Pedagoški rad” 1946.—1975*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
- Previšić, V. (1999). Stotinu četrdeset godina časopisa “Napredak”. *Napredak*, CXL., br. 3, str. 279—285.
- Strugar, V., Vrgoč, H. (2001). *Doprinos pedagogiji i školskoj praksi: Sto četrdeset godina časopisa Napredak 1859.—1999*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Tunkl, A. (1929). Teorijska pedagogija. *Napredak 1859.—1929*. *Napredak*, LXX., br. 3—6, str. 81—90.

A Decade of *Napredak* (1999—2009)

Contribution to the 150th anniversary of the oldest Croatian journal for pedagogical theory and practice (1859—2009)

Prof. Vladimir Strugar, PhD, University professor (retired)

Bjelovar

Summary

Napredak, a journal for pedagogical theory and practice, is one of the oldest magazines in Croatia. The first issue came out in 1859 when many recognised pedagogues were active, and numerous pedagogical schools and ideas were strongly influencing the development of education. In this paper, the author analyses some important features of *Napredak* in the past decade (2000-2009).

The results of a survey show that 40 issues were published in the covered period, containing a total of 5,315 pages. They include 609 papers written by 554 authors. The contents are divided into 21 sections. Out of a total number of published papers, 357 papers were classified into one of the research categories, and the most frequent ones were review papers (29.1%). The journal was managed by five editors-in-chief, supported by 25 members of the editorial board.

Napredak is one of the pivotal pedagogical journals in this country. The data indicate certain variations in the quality of papers and might be useful for future editorial policy.

Key words

Napredak, periodical, hundred and forty years, hundred and fifty years, editors and editorial board, press, financing, authors